

Kijkdepot MAS

“Antwerpen was vroeger beroemd als telefoonstad”

Oud ATEA-medewerkers maken mini-expo in Museum aan de Stroom

Zes jaar nadat de telefoon was uitgevonden in Amerika, opende in Antwerpen al een eerste telefoonfabriek. In het Kijkdepot in het MAS loopt tot 8 februari 2015 een bescheiden expo over Antwerpen als telefoonstad.

• In een tijd waarin de laatste telefoonscellen stiltes uit het straatbeeld verdwijnen, dreigt het roemrijke verleden van Antwerpen als telefoonstad vergeten te worden. Maar niet als het aan De Vrienden van ATEA ligt, een van de twee oudste telecombédrijven van Antwerpen. In 2008 schenken de oud-medewerkers hun collectie aan het Museum aan de Stroom, en nu zijn voor het eerst enkele van die oude telefooncentrales en telefoontoestellen te bewonderen in het Kijkdepot van het MAS.

“We hopen dat er ook nog een grotere tentoonstelling komt, maar dit is alvast een begin om de aandacht te vestigen op de belangrijke rol die Antwerpen gespeeld heeft in de telefonie”, vertelt Jan Verhelst. Samen met zijn broer Karel Verhelst werkte hij jarenlang bij ATEA, eerst in Berchem en vanaf 1972 in Herentals. “Nadat Alexander Graham Bell in 1876 de telefoon had uitgevonden, werd in 1882 in Antwerpen al Bell Telephone Manufacturing & Company opgericht door Amerikaanse firma's en lokale geldschieters. Tien jaar later kwam ATEA daarbij. Antwerpen was een echte industriestad en een havenstad en lag bijzonder centraal, vandaar de keuze voor Antwerpen. Het was ook goedkoper om hier te produceren dan de toestellen te verscheppen en in te voeren.”

Telefoonboekje uit 1886

Op de Wereldtentoonstelling van 1885 kon de Antwerpenaar via een telefoonlijn al luisteren naar een concert dat in Brussel werd uitgevoerd. En in dezelfde periode was er een café aan de De Keyserlei waar je dankzij een telefoonlijn de optredens in een café aan de Kaaien kon beluisteren”, weet Jan Verhelst, die zelf nog een telefoonboekje uit 1886 in bezit heeft.

In die beginperiode waren het alleen notarissen, dokters en politici die een telefoon hadden. Vanaf 1930 begon de telefoon ook door te dringen in de industrie. “Vanaf de jaren dertig maakte ATEA ook parlofoons, die in zo'n beetje alle nieuwe appartementsblokken werden bevestigd. In sommige van die blokken hangen nog steeds ATEA-parlofoons, al

Arbeiders van ATEA aan het werk in de Boomgaardstraat rond 1901. In 1972 verhuisde het bedrijf naar Herentals. FOTO GVA

JAN VERHELST

Oud-medewerker ATEA

“Op de wereldtentoonstelling van 1885 kon de Antwerpenaar via een telefoonlijn al luisteren naar een concert dat in Brussel werd uitgevoerd.”

zijn het dan recentere exemplaren. Stoplichten werkten ook met hetzelfde type schakelaars, dus die maakte ATEA ook.

“Tussen 1960 en 1990 kreeg iedereen een vaste lijn. Vanaf 1966 kwamen de druktoetsen in plaats van een draaischijf”, weet Karel Verhelst. “Dat ging een stuk sneller. In de jaren tachtig kwam er een toestel op de markt dat tien nummers kon opslaan in het geheugen, dat was toen revolutionair.”

In de jaren tachtig was betalen met een kredietkaart ook al mogelijk met de telefoon. Winkels schaften zo'n toestel aan en in Amerika was dat het begin van iets kopen op krediet. “Er zijn dertigduizend van die toestellen van ATEA aan Amerika verkocht”, weet Karel Verhelst. “Ondertussen was de fabriek van Antwerpen naar Herentals verhuisd, om daar een grote productielijn te kunnen bouwen. Er werkte in de

hoogdagen drieduizend man.”

Van koperdraad tot software

ATEA werd in 1986 verkocht aan Siemens, den Bell werd Alcatel, en ondertussen Alcatel-Lucent. Jan Verhelst: “Van ambachtelijke bedrijven die schrijnwerkers in dienst hadden voor de houten kasten, en die hout, ijzer, koper en koperdraad als grondstoffen gebruikten, draait het bij telefoniebedrijven nu om software die in goedkope landen wordt geproduceerd. Wat hier is overgebleven, is de dienstverlening. Bijna alle communicatie is draadloos. Mensen bellen ook niet meer naar een plaats, maar naar een persoon.” Nog even en kinderen weten niet meer wat een telefooncel is en waar die voor diende. “Toen we hoorden dat alle telefooncellen eind 2015 uit het straatbeeld zouden verdwijnen, hebben we er nog snel één op de kop getikt om in het MAS te zetten.

Of het hen pijn doet dat de klassieke telefoon langzaam uit de samenleving verdwijnt? “De technologie kun je niet tegenhouden hé”, zegt Jan Verhelst. “De gsm is een wegwerpproduct, dat is iets heel anders dan de toestellen die we vroeger maakten. Maar dat hoort bij de vooruitgang. We mogen alleen niet vergeten hoe belangrijk Antwerpen was als telefoonstad. Dat stukje geschiedenis willen we hier laten zien.”

MAAIKE FLOOR

Jan en Karel Verhelst bij de telefooncel in het MAS. FOTO JORIS HERREGODS

Klassieke toestellen met draaischijf. FOTO JORIS HERREGODS